

מוסדות השלטון הפדראלי ודרכי פעולתם בהתאם לחוקה

סמכויות השלטון לפי החוקה

פרק ראשון: הקונגרס (הרשות המחוקקת)

הקונגרס מתחלק לשני בתים: הסנאט ובית הנבחרים. חברי בית הנבחרים נבחרו באופן ישיר. חברי הסנאט נבחרו עד 1913 ע"י בית הנבחרים של מדינות הברית, ומאז באופן ישיר.

תפקידי הסנאט ובית הנבחרים:

- * דיון בהאשמות של מעילה בתפקיד (סנאט בלבד).
- * במסגרת מילוי תפקידים נהנים חברי הקונגרס מחסינות.
- * הסמכות להצעת מיסים באה מבית הנבחרים, אך הסנאט ראשי לתקן או להתנגד להצעה.
- * לקונגרס הסמכות להטיל ולגבות מיסים.
- * הלוואת כספים למדינות אחרות.
- * קביעת נהלים ותקנות לסחר בין מדינות הברית.
- * קביעת נהלי התאזרחות.
- * קביעת תקנים למידות ומשקלים.
- * הקמת משרדי דואר ודרכי דואר.
- * תקנים לפטנטים והגנה על זכויות יוצרים.
- * הכרזת מלחמה.
- * כינון צבא וצי.

הסמכויות הייחודיות לסנאט:

- * הדיון בהאשמות של מעילה בתפקיד.
- * סמכות לאשר מינוי פקידים בכירים בממשל הפדראלי ושופטים לבין המשפט העליון.
- * אישור חוזים ואמנות, הדורשים אישור של 2/3.

פרק שני: הרשות המבצעת (ובראשה הנשיא)

החוקה קובעת את דרך בחירת הנשיא [שיטת האלקטורים. כיום 538 אלקטורים שמתחלקים ל-435 (בית הנבחרים) 100 (סנאט) ו-3 (ושינגטון די. סי.)], את התנאים להיבחרות ומה קורה במקרה שהנשיא אינו יכול לכהן עוד.

סמכויות:

- * מפקד עליון של הצבא והצי [כולל ההוראה לשימוש בנשק גרעיני].
- * סמכות למנוע שופטים (בכפוף לסנאט), פקידים ושרים.
- * מתן חנינה.
- * כריתת בריתות.
- * מינוי שגרירים, צירים וקונסולים.
- * הוצאת צווי ביצוע שהם בעלי תוקף של חוק.
- * הטלת וטו.

הנשיא עומד בראש ממשל ובו 13 מחלקות ביניהן: מזכיר המדינה (שר החוץ), משרד האוצר, משרד ההגנה, משרד המשפטים, משרד הפנים, משרד החקלאות, משרד העבודה, משרד שירותי בריאות וסעד, משרד לבינוי ופיתוח ערים, משרד החינוך ועוד. כמו-כן, תחת סמכות הנשיא סוכנויות ממשלתיות שונות- כמו הוועדה לניירות ערך ולבורסה. התנאי להיבחרות לנשיא: יליד ארה"ב, 35 לפחות, וכמובן להיבחר.

פרק שלישי: הרשות השופטת

קביעת בית המשפט עליון והקמת בתי משפט פדראליים. החוקה מגדירה את תפקידי בית המשפט. כיום בבית המשפט הפדראלי העליון ישנם 9 שופטים עליונים, ואחד מהם מכהן כנשיא בבית המשפט העליון. אחד התפקידים המהותיים של בית המשפט העליון בארה"ב הוא במתן פירוש לחוקה. סמכות זאת נוצרה מהתקדים המשפטי במשפט מרבורי נגד מדיסון (1803).

משפט מרבורי נגד מדיסון (1803)

ויליאם מרבורי מונה ע"י הנשיא היוצא ג'ון אדמס לתפקיד שופט במחוז קולומביה. המינוי כבר היה חתום, אך הוא לא הוגש לפני כניסת הנשיא החדש ג'פרסון לתפקידו (מרץ 1801). ג'פרסון הורה למדיסון (מזכיר המדינה) לא להגיש את המינוי לאישור. מרבורי הגיש תביעה לבית המשפט כדי לאלץ את מדיסון להגיש את המינוי. הוא התבסס בעתירתו על חוק השיפוט שנחקק בשנת 1789, שהסמיך את בית המשפט העליון לשמש בערכאה ראשונה. המשפט יצר דילמה קשה בבית המשפט העליון ולעומד בראשו, ג'ון מארשל.

מצד אחד, חשש מארשל לאשר את צו המינוי כי לא היה בטוח שהממשל יציית לצו זה.

מצד שני, חשש מארשל ממעמד בית המשפט גם אם לא יאשר את המינוי, כיוון שאז בית המשפט העליון ייתפס כ"חסר שיניים" וכחושש מהרשות המבצעת.

פסיקת מארשל: חוק השיפוט מ-1789, שעליו התבסס מרבורי עתירתו, שכל פיו לבית המשפט העליון יש סמכות לחייב את הממשלה לאשר מינוי זה, מרחיב את סמכויות בית המשפט העליון בניגוד לחוקה. בהתאם לכך, פסל מארשל את המינוי.

משמעות הפסיקה: למרות הכניעה לכאורה לעמדת הממשלה יצר מארשל תקדים מהותי. פסיקת מארשל הפכה את בית המשפט העליון למי שמוסמך לפסוק בענייני פרשנות לחוקה, אף על פי שסמכות זו אינה מופיעה בחוקה. כלומר, מארשל אמנם לא אישר את הצו, אך הפסיקה שלו הפגינה שאי אפשר לא נבע מהיעדר סמכות, אלא מפני שבית המשפט מימש סמכות גדולה בהרבה, והיא מתיחת ביקורת על חוק שהעביר הקונגרס.

הפרק הרביעי בחוקה - עוסק בהגדרת המשטר הפדראלי ומבטא את היחס בין הברית למדינות.

הפרק החמישי - מנגנון המאפשר הכנסת תיקונים לחוקה (התנאים מחמירים - רוב של שני שלישים בכל אחד מבתי הקונגרס והסכמה של לפחות שלוש רבעי מדינות הברית).

פרק שישי - הגדרת עליונות החוקה האמריקנית. הפרדת דת ממדינה.

פרק שביעי - אישור החוקה.

התיקונים לחוקה:

תיקונים 1-10 (1791) מהווים את מגילת הזכויות. אלו תיקונים המעגלים את חופש הדת, חופש מדת, הזכות להחזיק בנשק, הזכות לפרטיות, הזכות להליך משפטי הוגן בחוקה, התיקון העשירי מגדיר שהסמכויות שלא נקבעו ע"י החוקה ולא הופקעו מהמדינות, שמורות למדינות הברית.

תיקונים בולטים נוספים:

13- ביטול העבדות.

14- ביסוס זכויות האדם לכל אזרחי ארה"ב (כלומר הדגשת עיקרון השוויון, להלכה גם לאפרו-אמריקנים).

15- שוויון זכות הבחירה ללא הבדל של גזע.

16- מס הכנסה פרדאלי.

18- "חוק היובש".

19- זכות בחירה לנשים.

21- ביטול התיקון ה-18 ("חוק היובש").

החומר נתרם ע"י "לומדים בערוץ ההיסטוריה"

<http://www.tapuz.co.il/tapuzforum/main/forumpage.asp?id=1018>

בתודות ל"איתמר לוי" ול"רן בן שמואל".